

Załącznik do Regionalnej Odznaki Krajoznawczej PTTK „Twierdza Głogów”

Twierdza Głogów (niem. *Festung Glogau*) – twierdza w Głogowie, wzniesiona w XVII wieku przez Austrię, rozbudowywana w XVIII i XIX wieku pod rządami Prus. Nowożytne fortyfikacje w Głogowie powstały w czasie wojny trzydziestoletniej; budowę podstawowego zarysu umocnień twierdzy bastionowej zakończono w 1630 roku. W późniejszym okresie twierdza Głogów była wielokrotnie przebudowywana i rozbudowywana; w XVIII wieku, po opanowaniu Śląska przez Prusy, przekształcono ją w twierdzę systemu Montalemberta, z dziełami fortyfikacyjnymi odsuniętymi na przedpoła. W 1806 roku, w czasie wojen napoleońskich, twierdza w Głogowie została zdobyta przez wojska francuskie. W latach 1813-1814 była oblegana przez wojska pruskie i rosyjskie; silny garnizon francuski, złożony z 9000 żołnierzy, skapitulował po przeszło rocznym oblężeniu, 10 kwietnia 1814 roku. Dalsza rozbudowa twierdzy miała miejsce w XIX wieku; powstały wówczas nowe dzieła obronne, m.in. baszta artyleryjska Turm Reduit.

Obowiązkowe obiekty fortyfikacyjne do zwiedzenia, wymagane do przyznania odznaki:

1. Fort Gwiazda (niem. *Fort Stern*) - zabytkowy fort w Głogowie, powstały w latach 1747-1749, kiedy pruski król Fryderyk II Wielki po zdobyciu Głogowa rozpoczął proces umacniania i zabezpieczenia miasta przed najeźdźcą. Był on często przebudowywany. W 1832 roku fortyfikację przemianowano na fort Stern. W jego skład wchodzi dzieło obronne przy dwukondygnacyjnym blokhausie kolejowym. Były tam umieszczone stanowiska karabinowe i artyleryjskie, które miały zabezpieczyć wjazd linii kolejowej w obręb fortyfikacji.

2. Fort Luneta nad jeziorem Zamkowym (niem. *Lunette am Schloss See*) jest fortyfikacją o narysie trójkątnym. Termin luneta jest historycznym określeniem oznaczającym niewielkie, wysunięte dzieło obronne: fort o narysie bastionu lub trójkąta ze stanowiskami artyleryjskimi. Fort zbudowany został w latach 1857-1860 przez głogowskie jednostki saperów fortecznych, oraz przy współudziale prywatnych firm budowlanych. W okresie tym tworzono również połączenie kolejowe Głogów - Leszno. Budowlę zlokalizowano w pobliżu mostu kolejowego i wału przeciwpowodziowego, na północnym przedpołu Głogowa. Budynek był stanowiskiem artyleryjskim twierdzy głogowskiej i miał za zadanie bronić podejścia do fortu "Brückenkopf". Elewację fortu stanowi tzw. mur Carnota - prosty odcinek muru z dużą ilością okienek strzelniczych. Przy wejściu do fortu stoją wysunięte stanowiska strzeleckie, tzw. "kocie uszy", a samego wejścia broniła stalowa brama posiadająca kratę forteczną. Wewnątrz znajduje się dziedziniec i schron piechoty, posiadający sklepienie kolebkowe. Całość otoczona jest głęboką fosą zwaną Jeziorem Zamkowym .

3. Turm Reduit - zabytkowa baszta artyleryjska w Głogowie. Na zachód od kolegiaty w Głogowie na Ostrowie Tumskim, u zbiegu wód Starej Odry i Odry, znajduje się okrągła, ceglana budowla. Wybudowana została przez wojska pruskie w latach 1857-1860, nazwana *Turm Reduit* (dosł. "śródszaniec basztowy", czyli reduta). Na wschód od niej znajdowała się reduta Wodna (niem. *Wasser Redoute*), istniejąca już od 1754 roku. Głogowska baszta artyleryjska posiadała dwie kondygnacje nadziemne oraz piwnicę, obecnie zasypaną i zalaną wodą prochownię, w której znajdowała się studnia. Pierwsza kondygnacja posiadała dwie wysunięte kaponiere (kojce), mające służyć obronie wejścia. We wnętrzu znajdowały się schody, które umożliwiały zejście do prochowni oraz wejście na kondygnację górną. Na kondygnacji górnej były kazamatowe stanowiska dla artylerii. W 1945 roku, podczas oblężenia Głogowa, baszta była stanowiskiem dla ciężkich dział przeciwlotniczych. W późniejszym czasie została także zamieniona na szpital polowy niemieckich jednostek wojskowych. Głównym zadaniem była obrona miasta od północy i zabezpieczenie rzeki przed sforsowaniem.

4. Turm Reduit - zabytkowa baszta artyleryjska. Na zachód od kolegiaty w Głogowie na Ostrowie Tumskim, u zbiegu wód Starej Odry i Odry, znajduje się okrągła, ceglana budowla. Wybudowana została przez wojska pruskie w latach 1857-1860, nazwana *Turm Reduit* (dosł. "śródszaniec basztowy", czyli reduta). Na wschód od niej znajdowała się reduta Wodna (niem. *Wasser Redoute*), istniejąca już od 1754 roku. Głogowska baszta artyleryjska posiadała dwie kondygnacje nadziemne oraz piwnicę, obecnie zasypaną i zalaną wodą prochownię, w której znajdowała się studnia. Pierwsza kondygnacja posiadała dwie wysunięte kaponiere (kojce), mające służyć obronie wejścia. We wnętrzu znajdowały się schody, które umożliwiały zejście do prochowni oraz wejście na kondygnację górną. Na kondygnacji górnej były kazamatowe stanowiska dla artylerii. W 1945 roku, podczas oblężenia Głogowa, baszta była stanowiskiem dla ciężkich dział przeciwlotniczych. W późniejszym czasie została także zamieniona na szpital polowy niemieckich jednostek wojskowych. Głównym zadaniem była obrona miasta od północy i zabezpieczenie rzeki przed sforsowaniem.

5. Fosa miejska powstała w XVII wieku, podczas wojny 30-letniej, kiedy to zapadła decyzja o utworzeniu z Głogowa twierdzy. Miasto otoczone zostało bastionowym narysem fortyfikacji, w skład których wchodziło 11 bastionów, fosa oraz wały ziemne. Do naszych czasów przetrwał odcinek suchej fosy wraz z dwoma bastionami "Sebastian" i "Leopold". Do jej wnętrza można wejść od ul. Szkolnej oraz od ul. Rzeźniczej (schodki przy targowisku). Fosa dzisiaj ma charakter rekreacyjno-spacerowy. Po rozebraniu fortyfikacji na początku XX wieku pozostawiono istniejący do dziś fragment i urządzono w nim m.in. rozarium, liczące ok. 2.000 krzaków róż oraz zrealizowano liczne nasadzenia drzew egzotycznych i ozdobnych (dziś wchodzących w skład przyrodniczej ścieżki dydaktycznej). Twierdza Głogów była wielokrotnie przebudowywana i modernizowana. Co jakiś czas wzbogacano ją o kolejne dzieła fortyfikacyjne, stąd w samej fosie znajdują się m.in. kazamata, tunele kontrminowe, poterny oraz zachowany odcinek podziemnego bloku koszarowego u wylotu fosy przy ul. Szkolnej.